

Doporučené očekávané výstupy

Multikulturní výchova
v gymnáziích

METODICKÁ PODPORA

**Multikulturní
výchova**

Multikulturní
výchova

Multikulturní
výchova

Multikulturní
výchova

Multikulturní výchova

Multikulturní výchova

Multikulturní
výchova

Multikulturní výchova

Multikulturní výchova

Doporučené očekávané výstupy

Multikulturní výchova (MKV) v gymnáziích

Celková koncepce a koordinace autorského týmu: PaedDr. Markéta Pastorová

Autoři:

Garance za VÚP: Mgr. Radka Topinková, PaedDr. Markéta Pastorová

Zpracovali: Mgr. Antonín Staněk, Ph.D., PhDr. Denisa Labischová, Ph.D., Mgr. Gabriela Medved'ová

Externí konzultanti: ředitelé a učitelé základních škol, gymnázií, zástupci nevládních neziskových organizací

Doporučené očekávané výstupy
Multikulturní výchova (MKV) v gymnáziích
je součástí publikace:

Doporučené očekávané výstupy
Metodická podpora pro výuku průřezových témat v gymnáziích
Praha, Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV),
divize VÚP. 2011, 1. vydání
ISBN: 978-80-87000-77-9

Multikulturní výchova

Úvod

Doporučené očekávané výstupy

Informační zdroje

Multikulturní výchova odráží svým pojetím aktuální změny, kterými tato oblast výchovy prochází. Důraz je kladen na transkulturní přístup, jenž akcentuje aktivní hledání odpovědí na otázky o příčinách a hranicích odlišností každého z nás. Místo stereotypní kategorizace (vnímání sebe sama a druhých, coby příslušníků jasně definovaných sociokulturních skupin) se do centra pozornosti dostávají zkušenosti jednotlivce (jeho kultura), jež se v interakci s druhými lidmi projevují jako kulturní rozdíly. Odlišnost tedy není vnímána jako neměnný rys skupiny, ale jako odlišnost v identitě jedince, jež se může v závislosti na místě a čase měnit. Z tohoto důvodu uvádíme pro potřeby metodické podpory u dvou tematických okruhů (*Základní problémy sociokulturních rozdílů*, *Vztah k multilingvní situaci a ke spolupráci mezi lidmi z různého kulturního prostředí*) takové názvy, které transkulturní přístup a obsahovou podstatu tematického okruhu lépe vystihují. Nové názvy jsou za původním názvem uvedeny v závorkách.

Východiskem pro dosažení *očekávaných výstupů* jsou základní situace, v nichž dochází ke kontaktu s druhými lidmi. Při jejich rozboru následuje uvědomění si vlastní identity, případně je navozen podnět pro její změnu. Toto pojetí multikulturní výchovy vytváří mnohem větší prostor pro sebereflexi, coby reakci na sebezpoznání. Při utváření identity jedince by neměl sehrávat klíčovou roli pocit příslušnosti k určité skupině, ale osobní zkušenost ze setkání s konkrétním jedincem, s jeho systémem hodnot, s jeho kulturou apod. Jde o cestu, která může lépe zabránit vytváření škodlivých stereotypů při vnímání určitých sociokulturních skupin.

Průřezové téma Multikulturní výchova je v RVP G rozčleněno do tří tematických okruhů: *Základní problémy sociokulturních rozdílů (Základní problémy sociokulturní diverzity)*, *Psychosociální aspekty interkulturality*, *Vztah k multilingvní situaci a ke spolupráci mezi lidmi z různého kulturního prostředí (Multilingvismus jako prostředek k porozumění a spolupráci)*. V návaznosti na změnu názvu tematického okruhu z RVP ZV *Kulturní diference* na název *Společenská diverzita* uvádíme v názvu tematického okruhu z RVP G „*Základní problémy sociokulturních rozdílů*“ termín *diverzita*. Termín *rozdíl* mnohem více než *diverzita* anticipuje dosavadní schematický pohled na společnost uměle a tedy nepřírozeně rozdělenou podle předem sestavené šablony na majoritu a minority. Termín *diverzita* je neutrálnější a lépe se hodí pro vyjádření přirozeného rozrůznění ve společnosti.

Doporučené očekávané výstupy

Tematický okruh: Základní problémy sociokulturních rozdílů (Základní problémy sociokulturní diverzity)

Charakteristika:

Tematický okruh rozšiřuje a prohlubuje znalosti a dovednosti, které žáci získali v průběhu základního vzdělávání. Důraz je kladen jak na rozvoj v oblasti kognitivní - poznatky a intelektuální schopnosti, tak v oblasti afektivní a psychomotorické. Podstatným rysem tematického okruhu je snaha reflektovat sociální realitu a v tomto kontextu prezentovat existující sociokulturní diverzitu jako přirozenou a pro společnost nezbytnou skutečnost. Cílem je, aby si žáci dokázali uvědomit, že diverzita může být zdrojem jak pozitivních, tak i negativních projevů, a aby dokázali na tyto projevy přiměřeně reagovat.

Doporučené očekávané výstupy:

Žák:

- vysvětlí pojmy identita, kultura, kulturní rozdíly, kulturní změna, stereotyp, předsudek, diskriminace, etiketizace (labeling), xenofobie, rasismus, intolerance, extremismus
- uvede příklady etiketizace (labeling) a jejich projevů v historii a současnosti (např. ideologická propaganda, stereotypy v médiích, v zaměstnání a škole)
- věcně diskutuje na téma asimilace, integrace a inkluze, přičemž rozvíjí schopnost argumentovat, naslouchat a respektovat odlišné postoje
- objasní v obecné rovině vlivy globalizace a migrace na společnost a na příkladu České republiky uvede jejich pozitivní a negativní projev
- objasní na příkladu sebe sama v čem spočívá mnohovrstevnatost identity a popíše proces možné změny identity na základě zkušenosti

Tematický okruh: Psychosociální aspekty interkulturality

Charakteristika:

Tematický okruh svým obsahovým zaměřením navazuje na okruh „Základní problémy sociokulturní diverzity“, přičemž je orientován především na osobnostní a sociální dimenzi interkulturního vzdělávání. Žáci rozvíjejí schopnost reflexe utváření vlastní identity v interkulturním kontaktu s jinými. Osvojují si poznatky z oblasti psychosociálních jevů - mechanismus formování stereotypů a předsudků, příčiny xenofobie, rasismu a extremismu. Učí se pozitivně chovat a jednat v situaci interkulturního setkávání a adekvátně reagovat na sociálně patologické projevy.

Doporučené očekávané výstupy:

Žák:

- konfrontuje pocit cizího s pocitem známého a důvěrného, uvede příklady symbolů, rituálů, norem a hodnot, které upevňují vědomí skupinové soudržnosti, nebo naopak posilují pocit odcizení
- objasní mechanismus labelingu (etiketizace), blíže specifikuje jeho konkrétní projevy

v rozličných životních situacích a uvede příklady

- ▶ vyjmenuje a popíše jednání, jež má charakter xenofobie, rasismu a extremismu a na daná témata dokáže věcně diskutovat
- ▶ vysvětlí, jaké jsou psychosociální příčiny xenofobie, uvede možné projevy xenofobního chování a je schopen na tyto projevy adekvátně reagovat
- ▶ přiměřeně reaguje na situace, kdy se doví, že někdo z jeho blízkých či kamarádů se stal obětí diskriminace

Tematický okruh:

Vztah k multilingvní situaci a ke spolupráci mezi lidmi z různého kulturního prostředí (Multilingvismus jako prostředek k porozumění a spolupráci)

Charakteristika:

Tematický okruh se zaměřuje na jazyk (ať mateřský či cizí) jako jeden z nejdůležitějších nástrojů mezilidské komunikace, který je třeba celoživotně kultivovat. Důraz je kladen na to, aby žák získával dovednost a učil se jakým způsobem je vhodné v mateřském nebo cizím jazyce komunikovat (příp. čeho se vyvarovat), aby se vyvaroval společensky nevhodných obrátů, které by se mohly stát zdrojem zbytečného nedorozumění. Jazyk je tak pojímám jako nástroj pochopení kulturních rozmanitostí lidí, se kterými se setkává a rovněž jako příležitost k navázání přátelských osobních vztahů a získávání nových zkušeností.

Doporučené očekávané výstupy:

Žák:

- ▶ objasní význam znalosti cizích jazyků a jejich aktivního využití v různých komunikačních situacích (v mluvené i písemné podobě)
- ▶ ovládá základní komunikační dovednosti v jazycích menšin (např. pozdrav, poděkování)
- ▶ vysvětlí možnosti nedorozumění s lidmi s odlišným mateřským jazykem, uvědomuje si zvláštnosti pravidel mezilidské komunikace
- ▶ popíše na příkladu navazování osobních vztahů význam multilingvismu pro získávání nových zkušeností a vědomostí z oblasti kultury a životního způsobu
- ▶ uvědomuje si, jak aktivní užívání cizích jazyků upevňuje pocity souznělosti a uvede příklady z vlastní zkušenosti
- ▶ rozlišuje stylistické nuance jazyka a neužívá výrazy snižující důstojnost člověka (např. vhodné formulace pro oslovení partnera, vyjádření prosby, poděkování, gratulace)
- ▶ vysvětlí na příkladech rozdíly v chování a v komunikaci (verbální i neverbální) lidí z různých sociokulturních skupin
- ▶ rozpozná různé verbální formy stereotypů sociálních skupin (genderových, etnických apod.) a je schopen je identifikovat (např. v osobním kontaktu, v médiích)

Informační zdroje

BURYÁNEK, J. *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. Praha : Lidové noviny, 2002.

Jde o jednu z nejucelenějších prací k multikulturní výchově (interkulturnímu vzdělávání) u nás. Poskytuje ucelené a odborně dobře zpracované teoretické informace k problematice interkulturního vzdělávání, včetně kontextu českého školství, pojednává o lidech, kulturách a kulturních vztazích, hovoří k obecné tematice interkulturního vzdělávání a zejména poskytuje konkrétní tématické náměty k multikulturní výchově: Romové, Uprchlíci a migranti, Židé, Cizinci v ČR, Gayové a lesbičky. Tato témata jsou nejen velmi dobře po teoretické odborné stránce zpracována, ale jsou doplněna také velkým množstvím praktických námětů, které mohou využívat zejména učitelé v interkulturním vzdělávání (multikulturní výchově). K publikaci je dále připojena velmi užitečná publikace, která se týká historie Romů.

HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. Praha : Člověk v tísni, 2002.

Jde o jednu z nejlepších a nejucelenějších odborných prací v oblasti romské problematiky, resp. historického vývoje. Autorka se zabývá původem Romů, jejich odchodem z pravlasti, přes vývoj vztahů mezi Romy a Evropany, jejich usazování v českých zemích, genocidu až po nedávnou současnost. Publikace také obsahuje galerii romských osobností.

HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů. Interkulturní vzdělávání II: doplněk k publikaci interkulturní vzdělávání nejen pro středoškolské pedagogy II*. Praha : Člověk v tísni, 2005.

Publikace navazuje volně na I. díl: Interkulturní vzdělávání I: příručka nejen pro středoškolské pedagogy: projekt Varianty. Praha : Člověk v tísni, 2002. 518 s. ISBN 80-7106 - 614 - 1. Obsahuje 3 hlavní části: Předmluvu, Didaktickou a Tematickou část. V Didaktické části jsou popisovány a objasňovány srozumitelnou formou Pilíře interkulturního vzdělávání, Komunikace ve výuce interkulturního vzdělávání, Práce s předsudky a stereotypy, Kritická analýza mediálního textu. V tématické části nalezneme užitečné kapitoly: Gender, Česko-německé vztahy, Subkultury (Skin-dhes, Nacionalismus v České republice a další). Obdobně jako v I. dílu je text velmi dobře odborně zpracován, včetně praktických námětů, které mohou učitelé využít v multikulturní výchově.

LABISCHOVÁ, D. *Stereotypy a předsudky v dynamickém pojetí interkulturního vzdělávání*. : Epocha, 2011. s. 54-64.

Odborný článek je věnován problematice sociálních (genderových, etnických, náboženských, národních) stereotypů a předsudků a možnostem formování interkulturních postojů a rozvíjení interkulturní senzitivity v souladu s rámcovými vzdělávacími programy pro základní a gymnaziální vzdělávání a současnými trendy v interkulturním vzdělávání.

MEDVEĐOVÁ, G., HAMPL, D. *Německá menšina v Československu po roce 1945*. In PAŁYS, P. (ed.) *Mniejszości narodowe i etniczne w Europie Środkowej w 60-lecie uchwalenia Ustawy Serbożuzyckiej*. Opole: Urząd Miasta Opola, 2008. s. 119-125.

Příspěvek se zaměřuje na osudy německé menšiny v Československu po roce 1945. Nejprve je popisována situace po osvobození Československa spojenci, problematika transferu a jeho jed-

notlivé fáze a důsledky, které z této situace vyplývaly. Druhá část se zaměřuje na situaci Němců, kteří nebyli odsunuti a zůstali na území Československa, a jejichž nelehký osud byl do roku 1989 většinou obyvatelstvu komunistickým režimem utajován.

MEDVEĎOVÁ, G. Identita německé menšiny v českém kulturním prostředí mezi léty 1918-1938. Obraz života v literatuře. In NOVOTNÝ, Z. (ed.) Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Paedagogica, Civilia IV. Evropská a národní identita. Olomouc : Univerzita Palackého, 2008. s. 57-66.

V příspěvku jsou postíženy klíčové události ve vývoji česko-německých vztahů v období první Československé republiky (1918-1938), hledání a snahy o udržení národní identity jak Čechů, tak i Němců. Problematika neřešených národnostních konfliktů (nejen česko-německých) ovlivňovala všechny roviny jak společenského, tak i hospodářského života první republiky a vedla nakonec i k jejímu zániku v roce 1938.

MEDVEĎOVÁ, G. Občanská nauka v atmosféře I. Československé republiky. In: MEZIHORÁK, F., STANĚK, A. (ed.) *Výchova k občanství pro 21. století*. Praha : SPHV, 2008. s. 36-44.

Příspěvek se zabývá historickým kontextem a politickým pozadím vývoje první Československé republiky, která si neprodleně po svém vzniku uvědomila potřebu a (uložila si i za cíl) vychovávat a vzdělávat své občany na základě demokratických a humanitních myšlenek a tyto principy i adekvátním způsobem a prostředky vštěpovat. K tomuto záměru byl 13. 7. 1922 zaveden do obecných a měšťanských škol nový předmět Občanská nauka a výchova. Ukázka v závěru příspěvku demonstruje čtenáři, jakým způsobem hodlal předmět svůj cíl splnit.

MEDVEĎOVÁ, G. Multikulturní Olomouc vs. 28. říjen 1918 v deníku Mährisches Tagblatt. In KRÁKORA, P. et al. *Multikulturalita a výchova k občanství ve středoevropském kontextu*. Praha : Nakladatelství Epoque, 2011. s. 40-49.

Příspěvek se věnuje událostem 28. října 1918 v Olomouci, která byla do r. 1918 převážně německým městem. Den vzniku 1. ČSR je nahlížen prizmatem německého olomouckého deníku Mährisches Tagblatt, který není schopen popisovat uvedené události zcela neutrálním tónem a umožňuje tak současnému čtenáři uvědomit si, že politický převrat a vznik nového státu nemusi být vždy pro všechny jeho obyvatele radostnou událostí.

MOREE, D. *Czechkid; metodické náměty pro pedagogy*. Praha : British Council, 2007.

Kniha zasazuje multikulturní výchovu a její interpretaci v ČR do mezinárodního kontextu. Kromě tohoto teoretického úvodu předkládá cestu, kterou může pedagog urazit, pokud chce multikulturní výchovu začleňovat do výuky - představuje nejprve způsob, jak může pedagog pracovat se svou osobní zkušeností a pak po jednotlivých krocích bezpečně plánovat konkrétní hodinu.

MORGENSTERNOVÁ, M., ŠULOVÁ, L. *Interkulturní psychologie. Rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha : Karolinum, 2007.

Publikace je určena těm, kteří se zajímají o interkulturní psychologii a chtějí se dozvědět něco více o interkulturní senzitivitě. Je určena i těm, kteří se chystají na delší pobyt v zahraničí a zamýšlejí obohatit své poznatky např. o interkulturní komunikaci či o konfliktech. Je určena i jako

příručka pro trenéry výcviků, kteří pracují s interkulturní skupinou či se zabývají interkulturní problematikou. Proto, aby byl člověk v dnešní době úspěšný, měl by být tzv. interkulturně senzitivní. Člověk by měl disponovat kompetencemi, které by mu napomohly orientovat se a prosadit se v dnešní kulturně různorodé společnosti. Interkulturní kompetence lze chápat jako složitý souhrn schopností a dovedností, do kterých se promítají osobnostní předpoklady (např. sebereflexe, empatie, kulturní citlivost, zvědavost, tolerování odlišnosti, sebedůvěra a snížená míra úzkostlivosti, zkušenost) a které vedou k tomu, že člověk v interkulturní situaci obstojí. Publikace je členěna na teoretickou a praktickou část. V části teoretické se čtenář seznámí s jednotlivými kompetencemi a jejich širšími psychologickými souvislostmi. V praktické části je přehled výcvikových technik, které lze použít během výcviku interkulturních kompetencí.

My a ti druzí: příručka pro multikulturní výchovu a vzdělávání na základní škole. Praha : Multikulturní centrum Praha, 2004.

Publikace obsahuje praktické návody na přípravu a realizaci interkulturních dílen, které žákům přiblíží život, historii a kulturu Romů, Vietnanců, Číňanů, obyvatel Ruské federace a základní podobu hlavních monoteistických náboženství.

PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989.* Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, č. 12, 2004.

Monografie se zabývá vývojem vztahu majoritní společnosti k romskému obyvatelstvu v českých zemích od konce II. světové války, zejména pak v letech od nástupu komunistů k moci v ČSR v roce 1948 až do jejich pádu v roce 1989. Politika komunistického režimu vůči romskému obyvatelstvu nepatří na první pohled mezi nebrutálnější projevy represí totalitního režimu, přesto její důsledky výrazně destrukovaly tradiční sociokulturní systém romských společenství a přispěly i k jejich současné hluboké krizi. Publikace se zabývá vývojem státní politiky ve sledovaném období z hlediska několika časových a ideově-politických horizontů.

PŘIBÁŇ, J. *Jací můžeme být? Podoby demokracie a identity v multikulturní situaci.* Praha : SLON, 2004.

Tato kniha je souborem kritických reflexí na téma multikulturalismu, který autor chápe jako společenský fakt, nikoli normu, do níž bychom měli vtěsnat naši morálku a politické chování. Multikulturní situace je důsledkem otevřenosti moderních společností, která znamená nutnost přemýšlet o identitě současně jako o problému totožnosti a jinakosti. V multikulturním soužití mnohem naléhavěji vnímáme prostou skutečnost, že všichni odněkud pocházíme, přinášíme si svou kulturní tradici, a proto jsme současně pány i cizinci ve „vlastním domě“. Jednotlivé úvahy vycházely mezi lety 2001 až 2003 v kulturních přílohách různých deníků a časopisů.

PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů.* Praha : Portál, 2004.

Pro současný svět je charakteristická vysoká míra setkávání lidí odlišných kultur, ras a národů, jež má někdy podobu mírového soužití a spolupráce, jindy však i konfliktů. Proto stále roste zájem o vědecké studium psychologických rozdílů mezi národy a kulturami, jejich odlišností v komunikaci, hodnotových systémech, rodinné výchově a řadě dalších aspektů. Autor podává

v informačně bohaté knize přehled dosavadních znalostí shromážděných v posledních letech. Zabývá se jak teoretickými koncepcemi, tak výzkumnými zjištěními např. o rozdílech mezi kulturami, o psychických problémech imigrantů a etnických minorit, o rozdílech komunikačních stylů. Práce se rovněž věnuje aplikaci poznatků interkulturní psychologie v oblasti vzdělávání, managementu, zdravotnictví nebo řešení konfliktů. Knihu uvítají studenti sociálních oborů, psychologie, pedagogiky, sociální pracovníci, učitelé, psychologové, kulturní antropologové, pracovníci, kteří se zabývají mezinárodními vztahy nebo zahraničním obchodem, manažeři zahraničních společností a podobně.

PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Praha : Triton, 2006.

Problémy soužití lidí z různých etnických, rasových a kulturních skupin jsou dnes zvlášť naléhavé. Proto se stávají i součástí školního vzdělávání v podobě multikulturní výchovy. Tato příručka vychází z požadavků, které na učitele a žáky klade Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, v němž je multikulturní výchova zařazena jako tzv. průřezové téma. Autor objasňuje teorii a praxi multikulturní výchovy na četných příkladech a výzkumech jak z českého prostředí, tak ze zahraničí. Knižka je určena učitelům a studentům pedagogických oborů, pracovníkům ve školství i zájemcům z širší veřejnosti. Text je doprovázen ilustračními rámci, v nichž jsou uváděny praktické příklady a výsledky zajímavých výzkumů, a didaktickými aplikacemi.

PRUDKÝ, L. *Přináležitost k národu, vztahy k jiným národnostem a k cizincům v České republice*. Brno : CERM, 2004.

Jde o druhý učební text, který volně navazuje na učební text č. 1: Hodnoty a normy v české společnosti. Oba texty jsou určené učitelům občanské výchovy (základů společenských věd) na středních školách. Předmětem tohoto 2. dílu jsou problémy nacionality a vztahu k jiným národnostem a cizincům. Zahrnuje stručné pojmové uvedení, přehled důležitých celospolečensky platných zjištění z empirických sociologických výzkumů na toto téma a ve třetí části výtah z výsledků výzkumu, který byl realizovaný v roce 2002. Autor nabízí ke kvalifikované diskuzi výsledky výzkumů o přináležitosti k národu a souvisejících tématech z unikátních zdrojů. V publikaci lze nalézt podrobnou charakteristiku výzkumů. Publikace poskytuje podklady pro diskuzi v rámci vzdělávací oblasti „Člověk a společnost“. Publikace je také velmi vhodnou pomůckou pro průřezové téma „Multikulturní (interkulturní) výchova“. Středoškolský pedagog se může dozvědět a aplikovat mnoho unikátních poznatků z pěti druhů reprezentativních výzkumů.

SYROVÁTKA, T. (ed.) *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno : Masarykova univerzita, 2004.

Knih kolektivu autorů z Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně se zabývá procesy, příčinami a důsledky sociální exkluze a sociální inkluze v české společnosti. K dalším klíčovým tématům patří marginalizace na trhu práce, nezaměstnanost, chudoba, materiální deprivace, utváření identity národnostních menšin a možnosti veřejných politik podpořit procesy sociální inkluze v České republice. Kniha analyzuje sociální rizika naší společnosti a naznačuje možnosti jejich řešení.

STANĚK, A. *Holocaust - memento (varování) multikulturalismu a Evropě 21. století*. In GOŇCOVÁ, M. et al. : *Evropa 21. století: rozmanitost a soudržnost*. Brno : Masarykova univerzita. Centrum pro evropská studia, 2008. s. 321-328.

Kapitola popisuje fakt, že prohlubování a rozšiřování Evropské unie v sobě skrývá problémy, jejichž kořeny tkví v evropské různotvárnosti. Jejich pozadí a současná koncepce multikulturalismu by nás měly varovat, neboť i holocaust měl podobné pozadí.

STANĚK, A. *Současný extremismus a radikalismus v České republice a jejich reflexe v edukační realitě*. In *Radikalismus a jeho projevy v současném světě*. Kolín : Nezávislé centrum pro studium politiky, Academia Rerum Civilium - Vysoká škola politických a společenských věd, 2007. s. 315-322.

Článek s odkazem na výchovná a vzdělávací rizika extremismu a radikalismu popisuje sílíci zájem pedagogiky o tato témata. Článek zmiňuje potřebu propojit poznatky současné politologie s pedagogikou, resp. oborovou didaktikou společenských věd, aby došlo ke zprostředkování odborných obsahů politologie samotným žákům prostřednictvím jejich znalostí.

ŠIŠKOVÁ, T. (ed) *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha : Portál, 1998.

Kniha představuje jeden z prvních konkrétních programů prevence závažného společenského problému u dětí a mládeže a bohatý zdroj informací a nápadů pro učitele různých typů škol, sociální pracovníky i odborníky dalších profesí. První část publikace vysvětluje ze sociologického a právního hlediska, co je rasismus, diskriminace, zda má vůbec smysl mluvit o různých lidských rasách, jak vypadá multikulturní a interkulturní společnost. Další dvě části přinášejí základní informace o národnostních menšinách žijících na našem území po dlouhou dobu, o situaci uprchlíků i o kultuře a zvycích etnik, která se u nás ve větší míře objevila v posledních letech (Vietnamci, lidé z Předního Východu). Velká pozornost je věnována romské kultuře, problémům romských dětí ve škole a dále také kořenům a historii antisemitismu. Závěr práce seznamuje s neobyčejně zajímavým výzkumem postojů žáků základních a středních škol k cizincům a k rasismu. Z něj vychází návrh konkrétních strategií výchovy k toleranci, doplněný řadou cvičení.

TESAŘ, F. *Etnické konflikty*. Praha : Portál, 2007.

Autor čtivou formou přibližuje příčiny a fungování etnických konfliktů. Zkoumá roli kultury, ekonomiky, ideologie, moci, ale i sociálních vztahů v místních společenstvech, individuálního jednání a psychologických faktorů. Předkládá čtenáři typologii a přehled nejvýznamnějších současných etnických konfliktů. Věnuje se také tomu, jak předcházet násilným střetům, tedy otázkám uspořádání států a společností, zásahům zvenčí a možným strategiím řešení. Přestože vychází především z antropologie, využívá poznatků různých oborů sociálních věd a čerpá také z vlastního terénního výzkumu. Kniha je určena studentům sociálních věd, především antropologie, mezinárodních vztahů a politologie.

www.nuv.cz

www.rvp.cz

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

**NÁRODNÍ ÚSTAV
PRO VZDĚLÁVÁNÍ
divize VÚP**